

HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 6, SAYI 12, BAHAR 2020

Dr. Enes YILDIZ

Milli Eğitim Bakanlığı
Öğretmen
enesedebiyat@hotmail.com
ORCID

**SULTAN III. MUSTAFA'YA
SUNULAN CÜLÜSİYYELERİ
İÇEREN BİR MECMUA**

A COLLECTION OF POEMS CONTAINED
IN CULUSIYES PRESENTED TO SULTAN
MUSTAFA III.

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Yükleme Tarihi: 07.02.2020
Kabul Tarihi: 17.03.2020
Yayımlanma Tarihi: 01.04.2020

Article Information: Research Article
Received Date: 07.02.2020
Accepted Date: 17.03.2020
Date Published: 01.04.2020

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Yıldız, Enes. "Sultan III. Mustafa'ya Sunulan Cülûsiyyeleri İçeren Bir Mecmua", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 6, Sayı 12, Bahar 2020, s. 130-153.

Yıldız, Enes. "A Collection of Poems Contained in Culusiyes Presented to Sultan Mustafa III.", *Hikmet-Journal Of Academic Literature*, Year 6, Volume 12, Spring 2020, p. 130-153.

hikmet.686170

Dr. Enes YILDIZ

SULTAN III. MUSTAFA'YA SUNULAN CÜLÜSİYELERİ İÇEREN BİR MECMUA

**A COLLECTION POEMS CONTAINED CULUSIYES PRESENTED TO SULTAN
MUSTAFA III.**

ÖZ

Arapça "oturmak" anlamına gelen "celese" kökünden türeyen cülûs, padişahın ölümü veya tahtan inmesi üzerine veliaht şehzadenin tahta oturmasına denir. Edebî bir terim olarak cülûsiyye, veliaht şehzadenin Osmanlı tahtına çıkması vesilesiyle kaleme alınan, tebrik ve müjde amaçlı manzum ve mensur eserlerdir. Farklı nazım şekilleriyle yazılan ve tebrik, müjde ve methiye şiirleri olan cülûsiyyeler muhtevaları açısından "tebriknâme, methiye, tahmid, 'arz-ı hâl, bahariye, fahriye, dua ve tarih manzumeleri" ile ilişkilidir.

Bu çalışmada bir mecmuadan hareketle yirmi altıncı Osmanlı padişahı III. Mustafa'ya sunulan cülûsiyyeler incelenecektir. Sultan III. Mustafa'ya sunulan cülûsiyyeleri ihtiva eden mecmua-i eşârın araştırmalarımız sonucu elde edebildiğimiz tek nüshası İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Y. 4414 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Mecmuanın yeni arşiv numarası ise Y. 733'tür. Mecmuanın mürettibi belli değildir. Mecmuada farklı şairlere ait 38 Türkçe ve 5 Arapça olmak üzere toplam 43 cülûsiyye bulunmaktadır. Mecmuada yer alan 131 cülûsiyyelerden 18'i kaside, 17'si kıt'a ve 3'ü beyt nazım şekli ile yazılmıştır. Makalemizde söz konusu mecmua temel alınarak 43 cülûsiyye şekil ve muhteva açısından incelenmiş ve örnek cülûsiyyelerin transkripsiyonlu metinleri verilmiştir. Bu çalışma ile cülûsiyye türünde küçük de olsa bir boşluk doldurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk edebiyatı, mecmua, cülûsiyye, III. Mustafa.

ABSTRACT

Cülûs, which derives from the root of "celese" which means "to sit" in Arabic, is called to sit on the throne of the crown prince upon the death or abdicate of the sultan. As a literary term cülûsiyye, the crown prince on the occasion of the rise of the Ottoman throne, written and congratulatory and gospel purposes are called the prose and poetic works. Congratulations, gospel and eulogy poems in terms of content of "tebriknâme, eulogy, tahmid, arz-ı hal, bahariye, fahriye, prayer and historical poetry" is related.

In this study, the collection poems which contains the cülûsiyyes presented to Sultan Mustafa III. was examined. As a result of our research, the only copy of the magazine we can obtain is the Istanbul Topkapı Palace Museum Library Turkish Manuscript, registered under the archive number Y 4414. The new archive number of the collection poem is Y. 733. The compiler of the collection poem is not determined. There are a total of 43 cülûsiyyes, 38 Turkish and 5 Arabic belonging to different poets. Eighteen of the cülûsiyye in were written in ode, seventeen verse and three in couplet verse. In this article, 43 cülûsiyyes will be examined in terms of form and content and transcribed texts of sample cülûsiyye texts will be given. With this study, a small gap of cülûsiyye type will be filled.

Keywords: Classical Turkish literature, collection poems, cülûsiyye, Mustafa III.

Giriş

Arapça “oturmak” anlamına gelen “celese” sülasi kökünden türeyen cülûs, padişahın ölümü veya tahtan inmesi üzerine veliaht şehzadenin tahta oturmasına denir. Osmanlı devlet anlayışında belli bir döneme kadar şehzadeler, devlet idaresi konusunda tecrübe kazanması için sancaklara gönderilmiştir. Padişahın ölüm haberi sancaktaki şehzadeye gelince hiç vakit kaybetmeden Üsküdar’a gelir ve burada devlet erkânı tarafından karşılanırdı. Osmanlının tek resmî töreni olan cülûs törenlerinde tahta çıkan sultanı tebrik için toplar atılır, şenlikler düzenlenir, alkış tutulur, muvaffakiyetler için dua edilirdi. Padişah ise tahta çıkmasıyla kendi adına mühür ve sikke bastırıp hutbe okuturdu. Kendi tuğrasıyla düzenlediği fermanı diğer devlet başkanlarına gönderir, cülûs tebliğini alan diğer devletler de elçiler vasıtasıyla tebriklerini sunarlardı. Osmanlı devlet anlayışında I. Ahmet’ten itibaren “ekber-erşed” sistemi uygulanmıştır. Bu sistemde veliaht şehzadeler sancaklara çıkmamışlardır. Sultanın tahta çıkmasıyla yaptığı önemli işlerden birisi de cülûs bahşişi dağıtmaktır. Cülûs bahşişi, tahta çıkan hükümdarın askerlere, ulemaya ve devlet ricaline dağıttığı bahşiştir. *Cülûs Terakkîsi*, Osmanlılarda bir şehzadenin tahta çıkması münasebetiyle başta kapıkulu askerleri olmak üzere devletten maaş alanların ücretlerine yapılan zam için kullanılan bir tabirdir. Osmanlı padişahlarının tahta çıkmaları dolayısıyla yapılan merasimli terfilere “büyük çıkma”, “umum çıkması” veya sadece “cülûs çıkması” denirdi. Cülûsiye, padişahların tahta çıktıkları zaman dağıttıkları bahşiş veya daha çok bu münasebetle yazılmış manzumeler, bazan da mensur yazılar için kullanılan bir tabirdir. Osmanlılarda dinî olaylar dışında yıl dönümü kutlamaları olmamakla birlikte II. Abdülhamid, cülûs yıl dönümlerine önem vermiştir. Bu günlerde erkenden Mâbeyn’e çıkan padişah akşama kadar vekillerin, vezirlerin, müşirlerin ve yabancı sefirlerin, akşam da harem halkının ve ailesinin tebriklerini kabul ederdi. Bu münasebetle sarayın bahçesi ve daireleri fener ve bayraklarla donatılır, kapıların üstüne “Padişahım çok yaşa” yazılı levhalar asılırdı. Gece eğlence, davet ve ziyafetlerle geçirilirdi (Özcan, 1993: 108-114; Akkuş, 2007: 51; Sertoğlu, 1986: 68).

III. Mustafa 14 Safer 1129’da (28 Ocak 1717) Edirne’de doğmuştur. Babası III. Ahmed, annesi Mihrişah Emine Sultan’dır. 16 Safer 1171 (30 Ekim 1757) Pazartesi günü tahta çıkmış, 4 Kasım Perşembe günü kılıç alayı yapılmıştır. Cülûsun onuncu günü eşkinci ve emekliler dâhil olmak üzere askere bahşiş dağıtmıştır. Tahta çıkışı Petersburg, Viyana ve Berlin’e yollanan özel elçilik heyetleri vasıtasıyla resmen duyurulmuştur. III. Mustafa’nın ilk icraatı geniş kitleleri memnun edecek izler taşır. Mukâtaa ve zeâmet rüsûmunun affı ve yenilenmesi gereken berat harçlarının yarıya indirilmesi bu icraatlardandır. Ardından hac yolunun güvenliğini tehdit eden gelişmelere son vermek üzere sert önlemler almış, bilhassa kötü idare

edilmekte olan Evkâf-ı Haremeyn Mukâtaası'na düzen vermeye çalışmıştır. III. Mustafa kaynaklarda meziyetli, sağlam bir değerlendirme yeteneği ve temyiz kabiliyeti olan, basiretli, faal ve hükümdarlık vecibelerine eğitim ve yeteneği elverdiği ölçüde samimiyetle sarılan, iyi kalpli, merhametli, hayırsever ve cömert bir kişiliğe sahip olarak gösterilir. Gelenek ve âdetlere bağlı, âdil, düzenli ve tutumludur. Güzel konuşur. İyi bir hattattır. Huzur derslerine büyük önem vermiş ve bu dersleri âdet haline getirterek devletin sonuna kadar yaşamasına yol açmıştır. Sabah namazlarını tebdilen Ayasofya'da kılması alışkanlıkları arasındadır. Sultan III. Mustafa 1774 yılında vefat etmiştir (Beydilli, 2006: 280-283).

Klasik Türk edebiyatında edebî bir terim olarak cülûsiyye, veliaht şehzadelerinin padişah olarak Osmanlı tahtına çıkışı üzerine yazılan, tebrik ve müjde konulu manzum veya mensur methiyelere denir. Manzum cülûsiyyeler çoğunlukla kaside ve kıt'a nazım şekli ile yazılır. Bunlar yanında terkîb-i bend, tercî-i bend, murabba, beyit gibi nazım şekilleriyle yazılmış cülûsiyyeler bulunmaktadır. “Cülûsiye konulu methiyelerde, yeni padişahın tahta çıkışından dolayı duyulan sevinç belirtilir, padişaha başarı dilenerek dua edilir; ülkenin mutluluk, huzur ve refaha kavuştuğu, halkın sevinç duyduğu vurgulanır, Allah'a şükredilir.” (Akkuş, 2007: 52). Divan şiirinde Bâkî, Nef'î, Arpaemînzâde Sâmi, Sünbülzâde Vehbî gibi şairler tarafından cülûsiyyeler yazılmıştır. Cülûsiyyelerin tamamına yakını sultanlara sunulmuştur ancak az da olsa vezirlik makamına oturan bir paşa veya posta oturan şeyh için yazılan cülûsiyyeler de mevcuttur. Örneğin, Filibeli Vecdî, İbrahim Paşa'nın vezir-i azam olması üzerine bir cülûsiye yazıp paşayı tebrik ederek över (Kavruk & Selçuk, 2009: 16). Bursalı Rahmî de Mehmet Paşa'nın vezir-i azam olması üzerine kıt'a nazım şekli ile bir cülûsiyye yazar (Erdoğan, 2017: 243). Enderunlu Halîm, Abdülbâkî Nâsır Dede'nin posta oturması üzerine, Muvakkizâde Pertev ise Şerîf Efendi'nin Kâdirî Dergâhı'na şeyh olması üzerine kıt'a nazım şekli ile cülûsiyyeler yazarlar (Turgutlu, 2008: 193; Bektaş, 2017: 506).

1. Sultan III. Mustafa'ya Sunulan Cülûsiyyeleri İçeren Bir Mecmua

Klasik Türk edebiyatının önemli kaynaklarından biri de mecmualardır. Arapça “cem” kökünden gelen mecmua kelimesi “cem olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, toplanmış, derilmiş” anlamlarına gelir (Devellioğlu, 2004: 596; Parlatur, 2011: 1033; Sami, 2009: 1293). “Mecmua edebiyatta terim olarak defter, çeşitli konuların bir araya getirildiği yazıları ihtiva eden kitap, şiir defteri anlamında kullanılmıştır.” (Kut, 1986: 170). Derlendiği dönemin şiir zevkini yansıtan mecmualar sayesinde divanı bulunmayan/bulunamayan şairlerin şiirlerine ulaşabiliriz. Ayrıca divanları yayımlanmış şairlerin divanlarında yer almayan şiirler gün yüzüne çıkartılabilir.

Yazımıza konu olan mecmua da cülûsiye türüne ait farklı şairlerden, farklı nazım şekilleriyle yazılmış 42 şiiri toplaması açısından önemlidir.

Sultan III. Mustafa'ya sunulan cülûsiyyeleri ihtiva eden mecmû'a-i eş'ârın araştırmalarımız sonucu elde edebildiğimiz tek nüshası İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Y. 4414 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Mecmuanın yeni arşiv numarası ise Y. 733'tür. Tamamı 20 varaktan oluşan mecmua çift sütun ve 14 satır hâlinde yazılmıştır. Eser 242x160 mm. ebatlarında, serlevha ve sözbâşları müzehhep, ilk iki sayfa halkâri ve ebru kaplıdır. Eserin başında silik bir mühür ve “*Dîvân-ı Cülûs-ı Sultân Mustafâ ve Tevârih-i Cülûs-ı Sultân Mustafâ Hân*” ibareleri bulunmaktadır.

Başı:

Ey hoşâ şad-müjde-i cân-bağş-ı hayret bâ-şafâ
Kıldı âfâkı münevver nûr-ı Sultân Muştafâ

Sonu:

İlâhî hüsn-i tevfiķûnle olsun nâsa bu târiķ
Muvaffak eyleye dâ'im saltanatda Muştafâ Hâm

1.1. Mecmuadaki Şairler ve Cülûsiyelerin Şekil Özellikleri

Mecmuada birçok şaire ait 38'i Türkçe ve 5'i Arapça olmak üzere toplam 43 cülûsiye bulunmaktadır. Cülûsiyeler Hilmî'nin kasidesiyle başlar ve mahlasız 2 beyitlik kıt'a ile sona erer. Aşağıda görüldüğü gibi şairlere ait ekseriyetle birer cülûsiye bulunmaktadır. Ancak Şâkir, Hıfzî ve Hâfız'a ait ikişer cülûsiye vardır. Aşağıda mecmuada bulunan şairler ve varak numaraları tablo halinde verilmiştir:

Tablo 1: Mecmuadaki şairler ve varak numaraları.

ŞAİR	VARAK NO	ŞAİR	VARAK NO
1- Hilmî	1b	20- Re'fet	11a
2- Nüzhet	1b	21- Hıfzî	12a
3- Rıf'at	2b	22- Hâfız	13a
4- Tab'î	2b	23- Emîn	13a
5- Tâlib	3a	24- Mehdî	14a
6- Râmiz	4a	25- Ni'metî	14b
7- Nakşî	4a	26- -	15a
8- Edîb	4b	27- -	15a
9- Zâhid	5a	28- -	15a
10- Şâkir	5a	29- 'İzzî	15a

11- Şâkir	7a	30- Hayâtî	15b
12- İffet	7b	31- Tevfik	15b
13- İsmet	7b	32- Yâver	16a
14- Zamîrî	8a	33- 'İzzet	16a
15- Cemâlî	8b	34- Feyzî	17a
16- Tıflî	9a	35- -	18b
17- Derûmî	9b	36- Hâfız	19a
18- Hıfzî	10b	37- -	20a
19- Rûhî	11a	38- -	20b

Bir şiirin şekli özelliklerinin başında başlığı gelmektedir. Ancak bu mecmuadaki cülûsiyyelerin başlığı yoktur. Mecmuada yer alan cülûsiyyelerden 18'i kaside, 17'si kıt'a ve 3'ü beyt nazım şekli ile yazılmıştır. Nazım şekilleri bir türün belirleyici özelliklerinden değildir. Ancak bu mecmuadan hareketle cülûsiyyelerin çoğunlukla kıt'a ve kaside nazım şekli ile yazıldıklarını söyleyebiliriz. Cülûsiyyelere beyit veya bend sayısı olarak baktığımızda şairin tercihi göre değişiklik gösterdiğini görmekteyiz. Mecmuada 2 ila 56 beyit arasında değişen kaside-i beççe ve kaside, 2 ila 26 beyit arasında değişen kıt'a ve kıt'a-i kebîreler bulunmaktadır. Kafiye ve redif, şiirde ahengi sağlayan ve şiirin anlamı üzerinde etkisi olan şekli özelliklerdir. Cülûsiyyelerde ek ve kelime gurubu redifler bulunmaktadır. Cülûsiyyeler kâfiye-i mücerred ve kâfiye-i mürdefe ile yazılmıştır. Bilindiği üzere yalnızca revî harfiyle yapılan kafiye kâfiye-i mücerred, revî harfinden önce uzun ünlülerden yani elif, vav ve ye'den birinin bulunduğu kafiye kâfiye-i mürdefe denir. Türler öykünme temeline dayandığı ve belli bir anlam ve kelime dünyasıyla yazıldığından cülûsiyyelerde “-â, -ân, -ûs” seslerinde mücerred ve mürdef kafiye daha çok görülür. Aşağıda cülûsiyyelerin nazım şekilleri, beyit/bend sayıları, kafiye ve redifleri tablo halinde verilmiştir:

Tablo 3: Mecmuadaki şairler, nazım şekilleri, beyit/bend sayıları, kafiye ve redifler.

ŞAİR	NAZIM ŞEKLİ	BEYİT/BEND SAYISI	KAFİYE VE REDİF
Hilmî	Kaside	9	-â
Nüzhet	Kıt'a	15	-ûda
Rıf'at	Kıt'a	11	-â
Tab'î	Kıt'a	13	-ûs
Tâlib	Kaside	18	-ân üzre
Râmiz	Kaside	7	-â
Nakşî	Kaside	16	-ân
Edîb	Kıt'a	9	-âd
Zâhid	Kaside	2	Mustafâ
Şâkir	Kaside	56	-ân
Şâkir	Kıt'a	8	-le
İffet	Kıt'a	7	-ûn olsun
İsmet	Beyt	1	-
Zamîrî	Kaside	10	-âna
Cemâlî	Kaside	10	-â geldi
Tıflî	Kıt'a	11	-â

Derûnî	Kıt'a	21	-â
Hıfzî	Kıt'a	14	-âh
Rûhî	Kıt'a	11	-â
Re'fet	Kaside	22	-â
Hıfzî	Kaside	22	-veri
Hâfız	Kaside	9	-â şimdi
Emîn	Kaside	19	-â
Mehdî	Kaside	13	-ân
Ni'metî	Kıt'a	13	-er
-	Kaside	2	-îd
-	Beyt	1	-
-	Beyt	1	-
'İzzî	Kıt'a	7	-ân
Hayâtî	Kıt'a	5	-â
Tevfik	Kıt'a	11	-ûs
Yâver	Kıt'a	7	-ûs
İzzet	Kıt'a	26	-â
Feyzî	Kaside	24	-ân
-	Kaside	13	-â
Hâfız	Kaside	19	-ân
-	Kaside	13	-âh
-	Kıt'a	2	-âm

Cülûsiyelerde hecez bahrinden 1, remel bahrinden 3 ve mütekârib bahrinden 1 olmak üzere 6 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. En çok da 20 şiirler remel bahrinin “fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” ve 10 şiirle hecez bahrinin “mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün” kalıbı ve kalıbı tercih edilmiştir. Bu iki kalıp da divan şiirinde çokça kullanılan kalıplardır. Aşağıda cülûsiyelerdeki aruz kalıpları ve sayıları verilmiştir:

1. fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (20)
2. mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün (10)
3. fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün (4)
4. fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün (2)
5. müstef'ilün müstef'ilün (1)
6. fa'ülün fa'ülün fa'ülün fa'ülün (1)

1.2. Cülûsiyelerin Muhteva Özellikleri

Klasik Türk şiiri kaside geleneği övgü temelli şiirlerde “hamd/tahmid/şükür” ifadeleriyle başlayan beyit/beyitleri görürüz. Bu tarz beyitlerde şairler, şiirlerine hamd ile başlayarak memduh ve memduhtan gelecek ihsan için Allah'a şükrederler. Çünkü memduh ve memduh vesilesiyle gelecek caizeler Allah'ın ihsanıdır ve ihsana karşı şükretmek gerekmektedir. Cülûsiyeler de çoğunlukla hamd beyitleri ile başlar. Böylelikle şairler, Sultan III. Mustafa tahta çıkardığı ve kendilerini de böylesine şerefli bir güne erdirdiği için Allah'a teşekkürlerini ifade ederler. Yine

cülûsiyyelerde yüce bir padişahın tahta çıkmasına tarih düştükleri, şiirlerini bitirebildikleri ve sultana arz ettikleri için hamd ederler:

Bihamdillâh şeref buldı yine evreng-i sultânî
Cülûs itdi ki tahta devletle bir şâh-ı mülk-âbâd (Edîb)

Şükürler iderek sad-gûne ta' zîm eyle Yezdâna
Geçüp bir sâye-i rahmân oturdu taht-ı eyvâna (Zamîrî)

Bihamdillâh cülûs itdîkde şâhenşâh-ı devrân kim
Cihân ihyâ olup geldi cüsûm-ı 'âlemün cânı (Lâ-edrî)

Hak te'âlâya **şükür** ol şeh-i ferruh-fâlün
Ber-murâd oldı cülûs ile bütün ins ü cân (Şâkir)

Cülûsiyyelerin tamamı tebrik ve müjde şiirleridir. Tebriknâme/tehniyenâme “edebî bir terim olarak; akraba, dost, devlet büyükleri, dinî şahsiyetler ve saygın kişilere doğum, sünnet, evlilik, terfî, dinî törenler (bayram, hacdan dönüş, lihye) cülûs, sıhhat bulma, zafer, kudûm (uzak bir yerden teşrif), yeni bir yapı inşa etme, satın alma, var olan bir yapının onarılması, yeni yıl vb. vesilelerle sunulan manzum veya mensur eserdir.” (Tuğluk, 2010: 42). Cülûsiyyelerde de Sultan III. Mustafa'nın tahta çıkması “*bârekellâh, taâlallâh, habbezâ*” gibi tebşirlerle tebrik edilir ve halka bu müjdeli haber şiir vasıtası ile duyurulur. Manzumeleri okuduğumuzda sultanın tahta çıkmasından duyulan sevincin edebî bir dille, şairin hayal dünyasında ifadesini bulduğu görülür. Halkın da duygularına tercüman olan cülûsiyyelerde sultanın tahta çıkmasından kaynaklı heyecan ve duygular daha çok “*sa'd, meymenet, yümn, şeref, şevket, emn, selâmet, sürûr, sa'âdet, ferah, inbisât, neşâd, handân, tarab, hurrem, mes'ûd, ferhunde, beşaret*” gibi kelimelerle anlatılmaya çalışılmıştır. Cülûsiyyelerin ilk beyitlerinde hamd ile birlikte tebrik ve müjde beyitlerini görürüz:

Zihî sultân-ı a' zam Mustafâ Hân muktedâ geldi
Hezarân müjdeler ki sırr-ı Ahmed müctebâ geldi (Cemâlî)

'Âlemi **tebşîr ider** Tıflî kulun târîh ile
Oldı Dârâ-yı cihân devletle Sultân Mustafâ (Tıflî)

Bârekallâh bârekallâh habbezâ vakt-i safâ
Müjde sad müjde bi-avni-i hazret-i Bârî Hudâ (Re'fet)

Makdem-i yümn-âver-i şâhenşeh-i devrândan
Şevk ile âfâka **tebşîr eyleyüp** virdi haber (Ni'metî)

Habbezâ **müjde-i 'uzmâ-yı** meserret-fermâ
Doldı **âvâz-ı beşâretle** sımâh-ı ekvân (Şâkir)

Müjdeler âfâka geldi tâc-dâr-ı saltanat
Revna-efzây-ı hilâfet zîb-bahş-ı taht-gâh (Hıfzî)

Cülûsiyyelerin amaçlarından biri de tebrik ve müjde ile birlikte cülûs ile nelerin olduğunu tasvir etmektir. Sultan III. Mustafa tahta çıkmasının şairde, halkta, düşmanlarda ve dünyada ne gibi etkilerinin olduğu teşbih ve mecazlarla sanatlı bir biçimde anlatılır. Örneğin; padişah devlet ve şerefle tahta çıkınca mutluluk nuru dünyayı sevinçten titretmiş, uğursuzluk ve zulüm âlemden gitmiştir. Cülûsun şevkiyle gönül aynasındaki keder tozu silinmiş, gönüller ferahla dolmuştur. Bu uğurlu cülûsun duyulmasıyla yeryüzü mutluluktan titremiş, gök ise şevk ile dolmuştur. Sultan Mustafa altın tacıyla bir güneş misali cülûs edince bu ikbal ve adalet güneşi şarktan garba bütün dünyayı aydınlatmıştır. Dehr aynasını küdüret pası kaplamışken sultanın gelişiyle bu ayna rûşen olmuştur. Bu sefa hengâmında zaman kalesine mutluluk askerleri girmiş; gam, keder ve üzüntü yok olmuştur. Böylece murat gülzarının goncaları açılmıştır. Cülûsun cihana verdiği feyz ve mutluluğu eğer cennetteki huriler görse hayrette kalıp dünyanın bu halini kıskanacaklardır. Osmanlı şehzadesi tahta teşrif ederek tahtın zîneti olmuştur. Böyle mübarek ve coşkulu günde kösler vurulmuş bu mutlu haber göklere bile duyurulmuştur.

Cülûsiyyelerin yazılış amacı şehzadenin tahta çıkması olduğu için bu eylem “*cülûs itdi, câlis, makdem, kâ'id, iclâs, zuhûr itdi, hurûc itdi, çıkdı, tahta çıkdı, zâhir*” gibi farklı şekillerde ifade edilmiştir. Cülûsiyyelerin işlevinin başında tahta çıkan padişahı tebrik etmek ve şairin ve halkın o anda yaşadığı coşkuyu, heyecanı ve mutluluğu en iyi şekilde ifade etmektir. *Dem-i nevrüz ve 'id-i ekber* olarak görülen cülûs vakti sevinç, mutluluk, neşe, uğurun en çok hissedildiği andır. Böylesine mübarek bir günde III. Mustafa tahiyatlarla tacını giymiştir. Şairler cülûstan tevellüd mutluluk, heyecan ve coşkuyu hissettirebilmek için tahta çıkış anını kalıp ifadelerle tavsif etmişlerdir. Aşağıda genel olarak cülûsiyyelerde tahta çıkma vakti için en çok kullanılan kalıp ifadeler verilmiştir:

-ahd-i tarab	-dem-i devlet
-dem-i ferhunde	-dem-i hurrem ü mes'ûd ü meserrât
-devr-i hurrem	-evkât-ı şeref
-eyyâm-ı râhat	-eyyâm-ı sürûr
-eyyâm-ı şeref-efzâ	-hengâm-ı ferhunde

-ibtidâ-yı ahd-i şevket	-intihâ-yı fasl-ı hüzn
-sâ'at-i eşref	-sâ'at-i sa'd
-şevk-i cedîd	-vakt-i ferah
-vakt-i ferah-bahşâ	-vakt-i nusret
-vakt-i pür-neşât	-vakt-i şevk ü hurrem

Cülûsiyyelerde özellikle ilk beyitlerde taht tavsifleri önemlidir. Şehzadenin şeref ve mutlulukla çıktığı taht “*taht-ı ikbâl, taht-ı âlî, taht-ı mevrûs, taht-ı saltanat, taht-ı hümâyûn, taht-ı bâlâ*” gibi farklı şekillerde nitelenmiştir. Ayrıca taht anlamına gelen “*evreng, dihîm, erîke, serîr*” kelimeleri de tahtla birlikte sıklıkla kullanılmıştır:

Neyyir-i a‘zam gibi oldı bedîd
Burc-ı **evreng-i** safâ üzre ‘ayân (Nakşî)

Eyleyüp Mevlâ **serîr-i** saltanatda müstedâm
‘Ömr-i sermed eyleyüp ihsân cenâb-ı kibriyâ (Tıflî)

Taht-ı ‘âli-baht-ı ‘Osmânî kuruldı yümn ile
Tahtına bu lâjverdi kubbenün şevket-nümâ (Re’fet)

Cülûsiyyelerin tamamı methiye manzumeleridir. Methiye, Arapça “övmek, birinin iyi vasıflarını söyleme” anlamına gelen “medh” sülasi kökünden gelmektedir. Bir terim olarak methiye; birini övmek ve iyi vasıflarını tasvir edip söylemek için yazılan manzumelerdir. “Medhiyye, esasen kasidelerin övgüye dayalı bölümlerinden birinin adıdır. Ancak, medhiyye divan şiirinde kasideler başta olmak üzere övgü temeline dayalı manzumelerin genel adını karşılamaktadır.” (Gökalp, 2012: 362). Kaside nazım şeklinde nesip/teşbib bölümünden sonra girizgâh ve ardından medhiye bölümü gelmektedir. Bu bölümde şair memduhu şairlik kabiliyeti ölçüsünde geleneksel kalıplarla abartılı şekilde över. Çoğunluğu kaside nazım şekliyle olmak üzere diğer nazım şekilleriyle de methiye yazılır. Methiyelerde memduh, genellikle peygamber, sahabe, evliya gibi din ve tasavvuf büyüğü ya da padişah, vezir ve paşa gibi şairin hâmîsidir. “Divan şiirinde en çok işlenen türler arasında yer alan methiye yazımında şairin övdüğü kişiden câize umması etkili olduğundan lâıyk olmayan kimseler için de methiyeler yazıldığı görülmektedir. Şairler memduhlarının “cömertlik, kahramanlık, adalet, ihsan, kerem, merhamet, firaset, tedbir alma, velayet, zekâ” özelliklerini geleneksel kalıplarla abartılı şekilde dile getirirler. “Bu özellikler vurgulanırken karşılaştırma, benzetme ve üstün görme münasebetiyle birtakım isimlere yer verilir.” (Aydemir, 2004: 410). Cülûsiyyelere baktığımızda klasik Türk şiiri methiye geleneğinde olduğu gibi memduh yani III. Mustafa

mübalağalı bir şekilde tarihî, dinî ve mitolojik şahıslar kullanılarak benzetmeye dayalı edebî sanatlarla *hükümdarlık*, *yiğitlik cömerlik*, *adalet*, *dindarlık*, *bilgelik* ve *ahlak* gibi çeşitli yönlerden övülür. Methiyelerde teşbih ve mecazlarla somutlama yoluna gidilir ve divan şiirinde sıklıkla kullanılan övgü kalıpları sultan için kullanılır. Örneğin, Sultan Selim *adalet göğünün güneşi*, *himmet madeni*, *cömertlik denizi*, *adalet ocağı*, *kerem ummanıdır*. Sultan Selim için hemen hemen bütün methiyelerde kullanılan “*dâver*, *hân*, *hâkân*, *sultân*, *şâh*, *şâhenşâh*, *şehriyâr*, *hidîv*, *Hüsrev*, *pâdişâh*, *hazret*, *cenâb*” gibi unvanlar ve hürmet ifadeleri zikredilir:

Meh-i burc-ı kerâmet neyyir-i gerdûn-ı emniyyet
Şeh-i evreng-i şevket Kahramân-ı rezm ü Aristo-râ (Rıf'at)

O meh-i burc-ı şevket memleket-ârâ-yı zû-haşmet
Debîr-i akdes evsâfin yazar tâ ferkadân üzre (Tâlib)

O şâh-i ma' delet-perver ki eyyâmında bir sâ'at
Olur tercîh-i lutf-ı Hakla devr-i Hüsrevân üzre (Tâlib)

Nola ger rub'-ı meskûnı iderse kendüye teshîr
Süleymân-veş yüridür hükmünü bâd-ı vezân üzre (Tâlib)

Cihânı pertev-i 'adli münevver eyleyüp 'âlem
Ola tâ kâfdan kâfa degin fermânına münkâd (Edîb)

O şehenşâh-ı felek-rıf'at ü Cem-himem kim
Cûd u ihsânda yokdur ana şübhe akrân (Şâkir)

Hâfız-ı berr ü bahrsın 'umde-i cümle mülûk
Hâdim-i Mekke Medîne ey imâm-ı muktedâ (Derûnî)

Dâver-i ekrem şeh-i a' zam hidîv-i muhterem
Şehriyâr-i bî-mu'âdil zıll-ı rabbi'l-müste'ân ('İzzî)

Mecmuada yer alan 73 cülûsiyyede tarih beyti/beyitleri bulunmaktadır. Tarih düşürme, tarih söyleme, tarih nüvîştên, mâtde-i tarih gibi farklı isimlerle karşımıza çıkan “tarih düşürme “ebced hesabı” çerçevesinde bir olayın tarihini belirlemek amacıyla başvurulmuş bir sanattır ve aynı zamanda Arap alfabesindeki harflerin kolaylıkla ezberlenebilmesi için harflerin birleştirilmesi suretiyle meydana getirilmiş sekiz manasız kelimenin oluşturduğu bir sistemin adıdır.” (Demirel, 2008:

373). Cülûsiyyelerin tamamında III. Mustafa'nın 16 Safer 1171 yani 30 Ekim 1757 Pazartesi günü tahta çıkmasına tarih düşülmüş ve olay tebşîr edilmiştir:

Zamîrî hâtif-i gaybî didi bu mısra' -ı hûbı
Vire Allâh murâdunı muzaffer ide devrâna 1171 (Zamîrî)

Taht-ı ' âli-bahta iclâsında oldu târihi
Makdem-i pâkûnle ey şeh oldu ' âlemler safâ 1171 (Derûnî)

' İzz ile yümn ile Sultân Mustafâ itdi cülûs
Giydi Sultân Mustafâ tâc-ı hümâyûn gevheri 1171 (Hıfzî)

Yazdı târîh-i hümâyûnun Hayâtî bendesi
Bârekallâh ' âleme şâh oldu Sultân Mustafâ 1171 (Hayâtî)

Cülûsiyyelerde dua önemli bir yer tutar. Şairler manzumelerin sonunda Sultan III. Selim ve saltanatı için benzer şekilde dua ederler. Cülûsiyyelerde “*Sultan serîr-i saltanatta ebediyyen kalsın. Evreng-i şevkette ber-karâr olsun. Devlet düşmanları hakir olsun. Devran, sultanın muradı üzere dönsün. Allah'ın tevfiği sultana rehber ve karîn olsun. Din düşmanlarını, sultanın askerleri tarumar etsin. Haşir zamanına kadar vücudu dünyaya emniyet versin. Korku ve ümitsizlik ilelebet defolsun. Ömrü ve ikbali uzun olsun. Saltanat tahtında her zaman mutlu olsun. Sultanın askerleri mansur, düşmanları kahrolsun. Sözü üstün, kendi de düşmana galip olsun. Fetihler ve nusretler nasîb olsun. Tahtında şevket ve sürûr ile müstedâm ola...*” gibi dua ve talepleri sıklıkla görürüz:

Düşmenin hôr ü hakîr ü döstânın pâye-gîr
Müstedâm olsun serîr-i saltanatda Rabbenâ (Hilmî)

Neşât ü zevkle eyle dem-i ' ahdinde İlâhî sen
İdüp tevfikini reh-ber kim ol şâh-ı şehân üzre (Tâlib)

İdüp tâ haşre dek ârâyîş-i taht-ı sa' âdet-baht
Hudâ ikbâlini efvân ü ' ömrin eylesün müjdâd (Edîb)

İlâhî eyle efvân devlet ü ' ömrin sa' âdetle
Mü'eyyed kıl mü'ebbed kıl derûnî bir du' â geldi (Cemâlî)

Safâ-yı hâtır ile kâm-yâb olsun dü-‘ âlemde
Muvaffak ola her hâlde seher vakti nidâ geldi (Cemâlî)

Dıraht-ı sulb-ı pâkinden güşâd olsun nice gonca
Nice dem sâye salsunlar kulûbe bu senâ geldi (Cemâlî)

2. Örnek Cülûsiyye Metinleri

-1-

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Ey hoşâ şad-müjde-i cân-bahş-ı hayret bâ-şafâ
Kıldı âfâkı münevver nûr-ı Sulţân Muştâfâ
2. Ârzü eylerdi teşrîfin kamu ehl-i yakîn
Hamdü lillâh buldılar h̃âhişkerin bay ü gedâ
3. Mefhar-ı şahanşahân-ı heft-iqlîm-i hemîn
Mazhar-ı âşâr-ı Haq âyîne-i ‘âlem-nümâ
4. Hâmi-i dîn-i mübîn ü mâhi-i küfr ü zalâm
Melce-i erbâb-ı fazl ü ma‘rifet zıll-i Hudâ
5. Bâb-ı luţfin açdı ol fettâh-ı ‘allâmü’l-guyüb
Teşne diller oldılar gark-âb-ı ihsân u ‘aţâ
6. Şem‘-i iqbâlin fûrûzân eylesün bahtın güşâd
Her diyâr olsun şu‘â-yı rıf‘atinden pür-ziyâ
7. Eylesün her rûzını fîrûze-i ‘îd-i sa‘îd
Her şebîn kadre mu‘âdil eyleye rabbü’l-verâ
8. Düşmenin hor ü haqîr ü dostânın pâyegîr
Müstedâm olsun serîr-i saltanatda rabbenâ

9. Hilmiyā bir hātif-i ẓudsī didi tārīḫini
Merḥabā ey tāc-dār-ı menba‘-ı ayn-ı bahā

مرحبا ای تاجدار منبع عین بها

-2-

mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün mefā‘īlün

1. Cenāb-ı Muştafā Ḥān ibni Aḥmed Ḥān-ı şālīş kim
İder ḥāk-ı rehin şāhān-ı ‘ālem çeşmine sūde
2. İdüp erkān-ı devlet bī‘atiyle kesb-i isti‘lā
Sa‘ādetle şeref-baḥş oldu evreng-i zer-endūde
3. Pür oldu gūş-ı ‘ālem şīt-i gül-bang-ı beşāretle
Sirāyet itdi āşār-ı meserret būd u nā-būde
4. İdüp maẓhar-ı mufād āyet-i “innā ce‘alnā”ye
Ser-ā-ser arzı tefvīz itdi Ḥaḫ ol zāt-ı mes‘ūda
5. Qırā’at itdiler nām-ı hümāyūnın menābirde
Du‘ā-yı devletin işāl idüp dergāh-ı ma‘būda
6. Sezādur çekmege tuğrāsın itse kātib-i taqđır
Rez-i mihr-i müniri kāse-i çarḫ içre fersūde
7. Kemāl-i şevḫ ile raḫş-āver itdi çarḫ-ı nā-sāzı
Tefevvūḫ eyleyüp āvāz-ı şādı nağme-i ‘ūda
8. Olup dest-i ğarīm-ı ğuşşadan rehyāb-ı āsāyiş
Resīde oldu erbāb-ı hūner aḫşā-yı maḫşūda
9. Perişān eyledi bār-ı meserret gerd-i ālāmı
Zemīn-i dilde olmışken ferāhem tūde-ber-tūde

10. K̄ulūb-ı nāsı taṭyīb eyleyüp bu şāh-ı ekremle
Mükāfāt eyledi Mevlā geçen evkāt-ı bī-sūde
11. Kerem-kārān-ı eslāfı unutdı şimdi şā'irler
Görüp gālib seḥāda dest ü ṭab'ın ḥadd-ı ma' dūde
12. Biḥamdillāh olup vāreste mesrūru'l-fuvād oldu
Zamān-ı ālāyış-i ekdār ile olmışken ālūde
13. Cülūs-ı meymenet me'nūsına Ḥaḳ eyleyüp mes'ūd
Resīde eylesün dāmān-ı 'ömrin yevm-i mev'ūda
14. Bulup şevḳ-i ḳudūmıyla güşāyış ḥāṭır-ı 'ālem
Düşünce fikr-i tāriḫi sūḥan-sencān-ı mevcūda
15. Teşekkür eyleyüp Nüzhet bu ḥāle didi tāriḫin
Cülūsı itdi Sulṭān Muşṭafānuñ nāsı āsūde (Sene 1171)

جلوسى اتدى سلطان مصطفى نك ناسى اسوده ۱۱۷۱

-3-

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. İsm-i pākine 'acep mi cümle itse iḳtidā
Kim cülūs itdi vekīl-i faḥr-i 'ālem Muşṭafā
2. Dāver-i Cem-menḳabet ḥāḳān-ı memdūḥu'ş-şiyem
Muşṭafā Ḥān-ı kerem-güster 'adālet intimā
3. Nesl-i şāh-ı erşedī vü tāc-dār-ı emcedī
Sırr-ı pāk-i Aḥmedī zıll-i cenāb-ı kibriyā
4. Ḥaḳḳa şükür olsun kim dāver-i Dārā-ḥaşmetūñ
Ḳıldı yümn-i maḳdemi dünyāyı pür-şevḳ ü şafā

HIKMET - АКАДЕМИК ЕДЕБИЯТ ДЕРГИСИ - حڪمت

5. Eyleyüp ‘ahdinde Mevlā şād ü ḥandān ‘ālemi
Bulsun eyyāmında ‘ālem derd ü miḥnetden rehā
6. Sāl-ı teşrīf-i cülūs-ı pādīşāh-ı dehr için
Oldı bir tārīḫ-i bī-hemtā bu mışra‘ Rāmizā
7. Söyle tebşīrāne tārīḫin leb-i iḫbāl ile
Müjde iclās-ı ‘adālet kıldı Sulṭān Muştafā (Sene 1171)

مژده اجلاس عدالت قلدى سلطان مصطفى ۱۱۷۱

-4-

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Bārekallāh Muştafā Ḥān-ı zamān
Kim odur şāhenşeh-i ‘Oşmāniyān
2. ‘Avn-i tevvāba olup nā’il bugün
Taḫta ‘adl ile cülūs itdi hemān
3. Maḫdem-i teşrīf-i yümn ü şevketün
Güş idince ‘ālem oldı şādmān
4. Neyyir-i a‘zam gibi oldı bedīd
Burc-ı evreng-i şafā üzre ‘ayān
5. Mesned-i rıf atda hem-vāre ola
Mazhar-ı tevfiḫ-i rabbü’l-müste‘ān
6. Tīg-i ser-tīzi hemīn keskin olup
Ser-nigün olsun yolında düşmenān
7. Sāye-i ‘ahdinde şarḫdan ğarba dek
Mihr-i iḫbālī ola pertev-feşān

8. Tā ebed bu devlet ü dārāt ile
‘ Ālem-i dünyā bula emn ü emān
9. Rub‘-i meskūnda oqutsın huṭbesin
Sikke-i iclālin idüp dād-resān
10. Her ne cānibe sürerse raḥşını
Feth ü nuşret bile olsun hem-‘ inān
11. Zevraḳ-ı eyyāminuñ yā rabb müdām
Rehberi Hızr ola İlyās keşti-bān
12. Re’y ü tedbiri kıla tuḡrāsı-veş
Ḳabza-i teşhīre āfāḳı her ān
13. Ḥaḳ ḥatālardan vücūdın ḥıfz idüp
Şīt-i ‘ adlin kıla dehre rāyegān
14. Bende-i iḥlāşkārı Naḳşī çün
Taḥt tebrīkin şenā-veş nā-gehān
15. Tarḥ idüp dü-beyt-i şevket-zā ile
Ḳıldı dü-tārīḥ-i ḡarrā armağan
16. Şāḥib-i ‘ adl-i bülend Ḥān Muştafā (Sene 1171)
Cā’-i zıll-i Ḥayy ü sulṭān-ı cihān (Sene 1171)

صاحب عدل بلند خان مصطفیٰ ۱۱۷۱

جا ظل حی و سلطان جهان ۱۱۷۱

-5-

mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn mefā‘īlūn

1. Biḥamdillāḥ şeref buldı yine evreng-i sulṭānī
Cülūs itdi ki taḥt-ı devlete bir şāh-ı mülk-ābād

HIKMET - АКАДЕМИК - ڪٽ

2. Tūlū^ç idince zerrīn tāc ile mihr-i münir-āsā
İrişdi şarkdan ğarba fūrū^ç -1^ç adl ü dād
3. Açılsun dīde-i h̄ābīde-i^ç ālemde şād olsun
Ki çeşm-i bahtı bīdār eyledi çarḥ-1^ç sitem mu^ç tād
4. Hudāvend-i cihān Sulṭān Muşṭafā H̄ān kim
Felek elṭāf-1^ç ālīsinde eyler şimdi istimdād
5. Cihānı pertev-i^ç adli münevver eyleyüp^ç ālem
Ola tā ḳāfdan ḳāfa degin fermānına münḳād
6. İdüp tā haşre dek ārāyiş-i taht-1^ç sa^ç ādet-baht
Hudā iḳbālını efzūn u^ç ömrin eylesün müjdād
7. Cihān olduḳca nūrānī ziyā-yı^ç adl ü dād
Hemişe eylesün^ç ālem du^ç ā-yı devletin evrād
8. Dem-i iclāsda itdikde o şāh-1^ç ma^ç delet-ābād
Ḳudūm-1^ç meymenet melzūmı ile^ç ālemi dil-şād
9. Edībā ḳaldırıp dü-dest-i da^ç vātı didüm tāriḥ
Cülūs-1^ç mecd-i Sulṭān Muşṭafā yümn ü sa^ç ādet-bād

جلوس مجد سلطان مصطفى يمن و سعادت باد

-6-

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Dāver-i dād-gerī pādişeh-i Cem-pirā
Muşṭafā H̄ān Hudā^ç ömr ide efzūn olsun
2. Baht u tevfiḳ ile yāver ü zībende olup
Maḳdem-i pür-keremi^ç āleme meymūn olsun

HIKMET - ИКМЕТ - حکمت

Sonuç

Bu çalışmada Sultan III. Mustafa'ya sunulan cülûsiyyeleri ihtiva eden mecmû'a-i eş'âr incelenmiştir. Mecmû'a-i eş'ârın araştırmalarımız sonucu elde edebildiğimiz tek nüshası İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Y. 4414 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Mecmuanın yeni arşiv numarası ise Y. 733'tür. Mecmuada birçok şaire ait 38'i Türkçe ve 5'i Arapça olmak üzere toplam 43 cülûsiyye bulunmaktadır. Cülûsiyyelerde hecez bahrinden 1, remel bahrinden 3 ve recez bahrinden 2 olmak üzere 6 farklı aruz kalıbı kullanılmıştır. En çok da 20 şiirler remel bahrinin “*fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün*” ve 10 şiirle hecez bahrinin “*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*” kalıbı ve kalıbı tercih edilmiştir.

Cülûsiyyeler genellikle hamd beyit/beyitleri ile başlar. Böylelikle şairler, Sultan III. Mustafa'yı tahta çıkardığı ve kendilerini de böyle şerefli bir güne eriştiği için Allah'a teşekkürlerini ifade ederler. Cülûsiyyelerin tamamı tebrik ve müjde şiirleridir. Yani, Sultan III. Mustafa'nın tahta çıkması “*bârekellâh, taâlallâh, habbezâ*” gibi tebşirlerle tebrik edilir ve halka bu müjdeli haber, şiir vasıtası ile duyurulur. Manzumeleri okuduğumuzda sultanın tahta çıkmasından duyulan sevinç edebî bir dille, şairin hayal dünyasında ifadesini bulmuştur. Halkın da duygularına tercüman olan cülûsiyyelerde sultanın tahta çıkmasından duyulan heyecan ve coşku anlatılmaya çalışılmıştır. Tebrik ve müjde ile birlikte cülûsiyyelerde padişahın tahta çıkmasıyla nelerin olduğu ve nelerin değiştiği tasvir edilmiştir. Sultan Mustafa'nın tahta çıkmasının şairde, halkta, düşmanlarda ve dünyada ne gibi etkilerinin olduğu teşbih ve mecazlarla sanatlı bir biçimde anlatılır. Cülûsiyyelerde özellikle ilk beyitlerde taht tavsifleri önemlidir. Şehzadenin şeref ve mutlulukla çıktığı taht “*taht-ı ikbâl, taht-ı âlî, taht-ı mevrûs, taht-ı saltanat, taht-ı hümâyûn, taht-ı bâlâ*” gibi farklı şekillerde nitelenmiştir. Cülûsiyyelerin tamamı methiye manzumeleridir. Cülûsiyyelere baktığımızda klasik Türk şiiri methiye geleneğinde olduğu gibi memduh yani III. Mustafa, mübalağalı bir şekilde tarihî, dinî ve mitolojik sahipsar kullanılarak benzetmeye dayalı edebî sanatlarla *hükümdarlık, yiğitlik cömertlik, adalet, dindarlık, bilgelik ve ahlak* gibi çeşitli yönlerden övülür. Methiyelerde teşbih ve mecazlarla somutlama yoluna gidilir. Mecmuada yer alan 43 cülûsiyyede de tarih beyti/beyitleri bulunmaktadır. Cülûsiyyelerin tamamında III. Mustafa'nın 1757 yılında tahta çıkmasına tarih düşülmüş ve olay bu yolla da tebşir edilmiştir. Klasik Cülûsiyyelerde dua da önemli bir yer tutar. Şairler manzumelerin sonunda Sultan III. Mustafa ve saltanatı için benzer şekilde dua ederler.

Kaynakça

- Akkuş, Metin. (2007), *Klasik Türk Şiirinin Anlam Dünyası Edebi Türler ve Tarzlar*, Fenomen Yayıncılık, Erzurum.
- Aydemir, Yaşar. (2004), “Medhiye” *DİA*, C 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Bektaş, Ekrem. (e-kitap), Muvakkit-zâde Muhammed Pertev Divânı, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55973,pertev-divanipdf.pdf?0>
- Beydilli, Kemal. (2006), “Mustafa III.”, *DİA*, C 31, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Demirel, Şener. (2008), “Antepli Aynî Divanı’ndaki Tarih Manzumeleri Üzerine Bir İnceleme”, *Turkish Studies*, 3/4, s. 372-398.
- Devellioğlu, Ferit. (2004), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, Mustafa. (e-kitap), Bursalı Rahmî Divânı, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910,bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0>
- Gökalp, Haluk. (2012), “Başlangıçtan Günümüze Türk Edebiyatında Tür ve Şekil Bilgisi”, *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri Edebi Türler*, (Editörler: Mehmet Aça, İsa Kocakaplan, Ömür Ceylan), Kesit Yayınları, İstanbul.
- Kavruk, Hasan, Selçuk, Bahir. (e-kitap), Filibeli Vecdî ve Dîvân’ı (Metin-Dizin). <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55912,filibeli-vecdi-divanipdf.pdf?0>.
- Kut, Günay. (1986), “Mecmu‘a” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*, C 6, Dergah Yayınları, İstanbul.
- Özcan, Abdulkadir. (1993), “Cülûs”, *DİA*, C 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Özer, Fatih. (2017), “16. Yüzyıl Türk Edebiyatı’nda Manzum Cülûsiyyeler”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, C 1, S 1, s. 1-14.

- Parlatır, İsmail. (2011), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Sertoğlu, Midhat. (1986), *Osmanlı Tarih Lûgatı*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Şemseddin Sami. (1986), *Kâmus-ı Türkî*, Endurun Kitabevi, İstanbul.
- Tuğluk, Halil İbrahim. (2010), “Divan Şiiri’nde Manzum Tebrik-nâmeler” *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42, 41-68.
- Turgutlu, Mehmet. (2008), *Enderûnlu Halîm Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Ek: Mecmuadan Örnek Sayfalar:

